

Джумабаева Г., Айткулова З.С., Абдашимова А.А.

АТА-ЭНЕЛЕР МЕНЕН МУГАЛИМДЕРДИН БИРДИКТҮҮ ИШ-АРАКЕТТЕРИН
УЮШТУРУУНУН ФОРМАЛАРЫ

Джумабаева Г., Айткулова З.С., Абдашимова А.А.

ФОРМЫ ОРГАНИЗАЦИИ СОВМЕСТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
РОДИТЕЛЕЙ И УЧИТЕЛЕЙ

Dzhumabaeva G., Aitkulova Z., Abdashimova A.

FORMS OF ORGANIZATION OF JOINT ACTIVITIES OF PARENTS AND TEACHERS

УДК: 37.032

Макалада башталгыч мектеп менен үй-бүлөнүн бирдиктүү аракеттерин бүтүн система катары карап, аны ишке ашырууга комплекстүү мамиле жасоо окуучулардын билим сапатына оң таасирин тийгизери илимий жактан негизделди. Ата-энелердин педагогикалык билимдеринин жаңыланган мазмуну аныкталды жана ата-энелер менен мугалимдердин бирдиктүү иш аракеттерин уюштуруунун жолдору каралды. Окуучунун жөндөмү, мектепке даярдыгынын деңгээли, мотиви, мугалимдин илимий педагогикалык даярдыгы, окуучулардын окуу иштерин уюштурууда мектеп менен үй-бүлөнүн бирдиктүү аракети, ата-энелердин педагогикалык билимдеринин деңгээли, жоопкерчилиги, маалымат булактары менен камсыз болушу, окуу процессинин окуу-методикалык комплекстер менен камсыз болушу, санитардык-гигиеналык, психологиялык шартта, мугалимдердин, окуучулардын, ата-энелердин эмгегин стимулдаштыруу маселелери кеңири каралды. Ошондой эле, мектеп менен үй-бүлөнүн биргелешкен иш-аракетин уюштуруунун формалары белгиленди.

Ачкыч сөздөр: үй-бүлө, мектеп, мугалим, окуучу, билим, тарбия, ата-эне, үй-бүлө тарбиясы, социалдык фактор.

В статье научно обосновано, что комплексный подход к реализации совместных действий начальной школы и семьи как целостной системы положительно влияет на качество образования учащихся. Определено обновленное содержание педагогических знаний родителей, рассмотрены пути организации совместной работы родителей и учителей. Способности ученика, уровень готовности к школе, мотивация, научно-педагогическая подготовка учителя, совместные усилия школы и семьи в организации учебной работы учащихся, уровень педагогических знаний родителей, ответственность, обеспечение источниками информации и учебно - методическими комплексами учебного процесса, санитарно-гигиенические, психологические условия, стимулирование труда учителей, учащихся, родителей все изложенные вопросы были широко рассмотрены. Также, были установлены формы организации совместной деятельности школы и семьи.

Ключевые слова: семья, школа, учитель, ученик, образование, воспитание, родитель, семейное воспитание, социальный фактор.

The article scientifically proves that an integrated approach to the implementation of joint actions of primary schools and families as an integrated system has a positive effect on the quality of students' education. The updated content of pedagogical knowledge of parents is determined, ways of organizing joint work of parents and teachers are considered. The student's abilities, the level of readiness for school, motivation, scientific and pedagogical training of the teacher, the joint efforts of the school and the family in organizing the educational work of students, the level of pedagogical knowledge of parents, responsibility, providing sources of information and educational and methodological complexes of the educational process, sanitary and hygienic, psychological conditions, stimulating the work of teachers, students, parents all the issues outlined were widely considered. Also, the forms of organization of joint activities of the school and the family were established.

Keywords: family, school, teacher, student, education, upbringing, parent, family education, social factor.

Ар түрдүү социалдык факторлордун ичинен үй-бүлөнүн тарбиялык таасири биринчи орунда турат. Окумуштуу педагог Н. Асипова “Үй- бүлөлүк тарбиянын негизги максаты болуп баланы келечекте ата-энесинин оюндагыдай, коомго пайдалуу жана инсандык жактан ар тараптан өнүккөн адам катары тарбиялоо жана турмушка даярдоо эсептелет” - деп белгилөө менен үй-бүлөлүк тарбиянын мазмуну жана жолдору ошол үй-бүлөгө мүнөздүү болгон инсандык ресурстарга байланыштуу экендигин далилдейт [1]. Үй-бүлө баланы тарбиялоодогу социалдык институттардын негизгиси. Ал адамдын

бүткүл жашоосунда жана иш аракеттеринде өз таасирин тийгизип келет. Ата-энелер балдарынын ар тараптуу өнүгүшүнө умтулушат. Бирок бул умтулуу илимий негизде болгондо гана ишке ашат. Үй-бүлө тарбиясынын практикасында ата-энелердин педагогикалык жактан даяр эместиги баарыдан мурда тарбиялоодогу каталардын келип чыгышына алып келет. Ошондой эле мектеп үй-бүлө менен ишти толук кандуу алып баралбагандыктан же ата-энелер өздөрүн мектеп ишине тиешеси жоктой алып жүрүүсүнүн айынан көптөгөн милдеттер педагогдун мойнуна жүктөлгөндүгү байкалат. Окуучулардын үй-бүлөлөрү менен ийгиликтүү иш алып баруу сөзсүз түрдө ата-энелер менен мугалимдердин ортосундагы жеке байланыштарды жана мугалимдин үй-бүлөлөр менен кеңири жеке ишин шарттайт. Ата-энелер чогулушунда бардыгын кеңири талкуулоо мүмкүн эмес жана керек эмес, бирок, бетме-бет сүйлөшүүдө көп нерсени талкуулоого болот. Ар бир ата-эне мугалимден өзүнө окшоп баланын боорукер, акылдуу, билимдүү болуп чоңоюшуна кызыккан инсанды сезсе, анын бардык мүмкүнчүлүктөрү ачылса, анда бул мугалим менен ата-эненин байланышындагы жакшы натыйжа.

Мугалимдер менен ата-энелердин ортосундагы жеке баарлашуулар жана консультациялар окуучунун үй-бүлө мүчөлөрүнүн ар бири менен түз байланыш түзүүгө, балага биргелешип таасир этүүнүн жолдорун издөөдө өз ара түшүнүшүүгө жетишүүгө жардам берет.

Билим берүүнүн сапаты – таалим-тарбия ишинде коюлган максаттар менен алынган натыйжалардын бири-бирине дал келүүсү болуп эсептелет. Э. Мамбетакунов “Билим берүүнү өнүктүрүүгө комплекстүү мамиле керек” – деп аталган макаласында билим берүүнүн сапатын жогорулатууга таасир этүүчү көптөгөн факторлорду атаган. Алар:

- жаштардын билим алууга болгон кызыгуусу, ынтызарлыгы, алардын жогорку деңгээлдеги даярдыгы жана жөндөмү;
- мугалимдердин теориялык жана технологиялык жактан даярдыгынын сапаттуулугу;
- окуу программалардын, окуу китептеринин, окуу-методикалык көрсөтмөлөрдүн жогорку деңгээлде сапаттуу даярдалышы, окуучулар үчүн кошумча маалымат берүүчү булактардын болушу;
- окуу иштерин уюштурууга керек болуучу материалдык - техникалык базанын, жаңы информациялык-технологиялык каражаттардын жетиштүүлүгү;
- педагогикалык коллективдин, окуучулар жамаатынын ортосундагы ыңгайлуу психологиялык климаттын түзүлүшү;
- окуучулардын окуу иштериндеги жетишкендиктерин объективдүү текшерүү жана баалоо; - билим берүү системасын нормалдуу финансылоо, мугалимдердин материалдык жана моралдык, кесиптик муктаждыктарын калыптандыруу;
- билим берүүнү жөнгө салып туруучу нормативдик актылардын өз убагында сапаттуу даярдалышы жана алардын аткарылышын уюштуруу, көзөмөлдөөчү органдардын ак ниет иштеши, паракорлукка жана пайдакечтикке жол бербөө ж.б. [6].

Окуучулардын ийгилигин камсыз кылууда ата-энелер менен мектептин биргелешкен иш-аракеттери маанилүү ролду ойнойт. Мектеп жана үй-бүлө кол кармашып иштешкенде, балдардын билим алуусуна жана өнүгүүсүнө жагымдуу шарт түзүлөт. Изилдөөлөр көрсөткөндөй, ата-энелердин билим берүү процессине активдүү катышуусу окуучулардын жетишкендиктерине, мотивациясына жана жыргалчылыгына оң таасирин тийгизет. Бул макалада биз өз ара аракеттенүүнүн ар кандай формаларын, ийгиликтүү стратегияларды жана ата-энелер менен мектептин тыгыз кызматташтыгынын артыкчылыктарын белгилеп өтсөк болот.

Билим берүү инсанды өнүктүрүүдө жана келечекте ийгиликке жетүүдө негизги ролду ойногон азыркы дүйнөдө ата-энелер менен мектептин тыгыз кызматташуусу барган сайын маанилүү болуп баратат. Ата-энелердин балдарынын билим алуу процессине активдүү катышуусу көптөгөн артыкчылыктарды берет жана окуучулардын ийгилигине оң таасирин тийгизет. Изилдөөлөр көрсөткөндөй, ата-энелер менен мектептин ортосундагы өнөктөштүк төмөнкүдөй оң натыйжаларга алып келиши мүмкүн:

Окуучулардын жетишкендиктерин жогорулатуу: ата-энелер балдарынын окуусуна активдүү катышканда, алар көбүнчө жогорку академиялык көрсөткүчтөрдү көрсөтүшөт. Ата-энелер балдарга үй тапшырмасын аткарууга жардам берип, үйдө окуу үчүн жагымдуу шарттарды түзүп, алардын билимге болгон каалоосун колдой алышат.

Жүрүм-турумду жана тартипти жакшыртуу: ата-энелер менен мектептин биргелешкен аракети окуучулардын жүрүм-турумун жана тарбиясын өркүндөтөт. Мектептин жашоосуна катышкан ата-энелер көбүнчө мектептин эрежелерин жана күтүүлөрүн так түшүнүшөт, бул аларга балдарын үйдө натыйжалуу тарбиялоого жардам берет.

Окууга болгон мотивацияны жогорулатуу: ата-энелердин активдүү катышуусу балдарга билим

берүүнүн маанилүүлүгү жөнүндө билдирүү жөнөтөт. Ата-энелери активдүү катышкан студенттер окууга, окуу максаттарын коюуга жана ийгиликке жетүү үчүн күч-аракет жумшоого түрткү алышат.

Үй-мектеп мамилесин жакшыртуу: ата-энелер менен мектептин тыгыз кызматташуусу мамилелерди жана өз ара түшүнүшүүнү жакшыртат. Ата-энелер менен мугалимдер биргелешип иштешкенде, алар мүмкүн болгон көйгөйлөрдү жана чыр-чатактарды чечүүгө жардам бере турган ачык диалог үчүн жагымдуу шарттарды түзүшөт.

Ата-энелердин билим берүү процессине катышуу деңгээлин жогорулатуу: мектеп менен үй-бүлөнүн ортосундагы өнөктөштүк ата-энелерди мектептин жашоосуна көбүрөөк катышууга үндөйт. Алар мектептеги иш-чараларга ыктыярдуу катышып, ата-энелердин чогулуштарына катышып, үйдө балдарын окутууга көбүрөөк катыша алышат.

Бирок, ушул артыкчылыктарга карабастан, натыйжалуу өнөктөштүккө тоскоолдуктар болушу мүмкүн. Ата-энелердин убактысынын жетишсиздиги, тил тоскоолдуктары жана маданий айырмачылыктар алардын жигердүү катышуусуна тоскоол болот. Мектептер бул тоскоолдуктарды таанып, ийкемдүү мүмкүнчүлүктөрдү камсыз кылуу жана колдоо көрсөтүү аркылуу аларды жеңүү үчүн иш чараларды өткөрүшү керек.

Ата-энелердин чогулуштары жана конференциялары ата-энелер менен мектептин өз ара аракеттенүүсүнүн эң кеңири таралган формаларынын бири. Алар, адатта, үзгүлтүксүз өткөрүлүп турат жана мугалимдер, администрация жана ата-энелер катышат. Мындай чогулуштар билим берүү жана балдарды тарбиялоого байланыштуу маанилүү маселелерди талкуулоого мүмкүнчүлүк берет. Ата-энелер балдарынын прогресси, мектептеги иш-чаралар жана мугалимдердин күтүүлөрү жөнүндө маалымат ала алышат. Жолугушуулар ошондой эле идеяларды, тынчсызданууларды жана билим берүү процессин жакшыртуу боюнча сунуштарды бөлүшүү үчүн аянтча боло алат. Анын артыкчылыктары катары төмөнкүлөрдү атасак болот:

- Ата-энелер менен мугалимдердин ортосундагы түз байланыш;
- Баланын жеке көйгөйлөрүн же ийгиликтерин талкуулоо мүмкүнчүлүгү;
- Ата-энелер арасында коомчулуктун сезимин түзүү.

Ал эми, кемчиликтери катары ар бир баланын жеке маселелерин талкуулоо үчүн чектелген убакытты эсептесек болот.

Мектептеги иш-чараларга жана программаларга ата-энелердин ыктыярдуу катышуусу катышуунун дагы бир түрү болуп саналат. Ата-энелер мектептеги иш-чараларга, мисалы, театр спектаклдерине, спорттук мелдештерге же ачык сабактарга жардам бере алышат. Алар ошондой эле кошумча колдоого муктаж окуучулар үчүн насаатчы катары иштей алышат. Мунун артыкчылыгы:

- Ата-энелер менен мектептин ортосундагы тыгыз байланыш;
- Ата-энелер үчүн балдарынын мектеп жашоосун түздөн-түз байкоо мүмкүнчүлүгү;
- Мектепке кошумча ресурстар жана колдоо көрсөтүү

Ал эми, кемчилиги катары ата-энелерден олуттуу убакытты жана күчтү талап кылышын, бардык эле ата-энелер ыктыярдуу иш-чараларга катышууга даяр же жөндөмдүү боло бербешин саналат.

Ата-энелер менен мектептин ортосунда биргелешип чечим кабыл алуу өнөктөштүктүн дагы бир маанилүү формасы болуп саналат. Буга ата-энелердин окуу планын тандоого, жүрүм-турум эрежелерин иштеп чыгууга жана класстан тышкары иш-чараларды пландаштырууга катышуусу кириши мүмкүн. Мектептер биргелешип чечим кабыл алуу үчүн ата-энелерден жана администрациянын өкүлдөрүнөн турган комитеттерди же кеңештерди түзө алышат. Бул байланыштын артыкчылыктары:

- Ата-энелерди билим берүү процессине көбүрөөк тартуу;
- Чечим кабыл алууда ата-энелердин ой-пикирлерин жана каалоолорун эске алуу;
- Ата-энелердин балдарынын билим алуусу үчүн жоопкерчилик сезимин бекемдөө.

Бул учурда кээде ата-энелер менен администрациянын ортосундагы келишпестиктер пайда болушу мүмкүн. Ошондуктан, ата-энелер комитеттерин түзүү зарылдыгы жаралат.

Ата-энелер комитеттерин же кеңештерин түзүү – бул биргелешкен иш-чараларды уюштуруунун дагы бир натыйжалуу формасы. Мындай комитеттер жалпы максаттарга жетүү үчүн мектеп администрациясы менен тыгыз иштешкен ата-энелер тобунан турушу мүмкүн. Ата-энелер комитеттери иш-чараларды уюштуруу, акча чогултуу же маанилүү чечимдерди кабыл алууда ата-энелердин өкүлү болуу сыяктуу ар кандай маселелерди чечиши мүмкүн.

Анын артыкчылыктары:

- Ата-энелердин аракеттерин натыйжалуу уюштуруу жана координациялоо
- Ата-энелер үчүн конкреттүү милдеттерди жана демилгелерди алуу мүмкүнчүлүгү
- Коомчулуктун сезимин жана ата-энелердин кызматташтыгын чыңдоо

Ал эми, кемчиликтери катары айрым ата-энелердин лидерликке жана иш-чараларга активдүү катышууга муктаждыгы, комитет мүчөлөрүнүн ортосунда мүмкүн болгон келишпестиктер эсептелет.

Ошондуктан, ата-энелер менен мектептин ортосунда натыйжалуу өнөктөштүктү түзүү натыйжалуу жыйынтыктарды берет. Анткени, ата-энелер менен мектептин ортосундагы натыйжалуу өнөктөштүктү түзүү эки тараптын биргелешкен аракетин жана милдеттенмесин талап кылат.

Ата-энелер менен мектептин биргелешкен иш-аракеттери окуучулардын ийгилигине жол ачкан күчтүү курал болуп саналат. Ата-энелер менен мугалимдер чогуу иштешкенде, алар окуучулардын гүлдөп-өсүшүнө шарт түзүшөт. Бул өнөктөштүк окуучулардын толук потенциалына жетүү үчүн зарыл болгон колдоону, ресурстарды жана мотивацияны камсыз кылат. Ата-энелер жана мугалимдер биригип жатканда, окуучулар мектепте жана андан тышкары жерлерде ийгиликке жетүүгө даярдаган билимине ырааттуу жана бирдиктүү мамиле жасоодон жакшы натыйжа алышат.

Жыйынтыктап айтканда, баланын социалдашуу процессинде үй-бүлө, биринчиден, физикалык жана эмоционалдык (сезимталдык) өсүп- өнүгүү шартын камсыз кылат. Бала чакта, өзгөчө, эң кичине кездеги үй-бүлөнүн табигый социалдаштыруучулук функциясын, ата-эненин мээримин, алардын камкордугун эч кандай башка шарттар менен толуктоого мүмкүн эмес. Мектепке окуган кезде, өспүрүм куракта да үй-бүлө негизги социалдашуу институтунун милдетин аткарат. Экинчиден, үй-бүлө баланын акыл-эс жагынан өсүп өнүгүүсүндө негизги ролду ойнойт. Америкалык изилдөөчү Блум тарабынан үй-бүлөлөрдүн жашоо тиричилиги боюнча ыңгайлуу же ыңгайлуу эмес деп аталган үй-бүлөлөрдөгү балдардын акыл-эс жактан өсүп-өнүгүү коэффициенттеринин ортосундагы айырмачылык 20 баллга жете тургандыгы белгиленген. Үчүнчүдөн, үй-бүлө балдар үчүн социалдык нормаларды өздөштүрүүнүн башаты болуп кызмат кылат. Өзгөчө, үй-бүлөнүн ролу, ата-энелик, бир туугандык милдеттерди, коом алдындагы жоопкерчиликтерди өздөштүрүүдөгү ролу өтө чоң.

Төртүнчүдөн, үй-бүлөдө инсандын фундаменталдык мааниге ээ болгон социалдык баалуулук, нарктуулук багыттары калыптанат. Башкача айтканда, үй-бүлөдө ошол коомго, этноско, социалдык топко мүнөздүү болгон тарыхый, маданий өзгөчөлүктөр, турмуштук багыттар, максаттар, пландар жана аларды ишке ашыруунун жолдору өздөштүрүлөт.

Демек, өсүп келе жаткан бала чөйрөнүн жакшы жагын да жана жаман жагын да тез кабыл алат жана андай кабыл алуу, көбүнчө, үй-бүлөдөн башталат.

Адабияттар:

1. Асипова Н.А. Социалдык тарбия. - Б., 2004.
2. Воликова, Т.В. Учитель и семья [Текст] / Т.В. Воликова. – М.:Просвещение, 1979.
3. Желденева, М.Б. Башталгыч мектептерде комплекстүү үй тапшырмасын түзүүнүн негизинде окууишмердүүлүгүнүн сапатын көтөрүү [Текст] / М.Б. Желденева // Эл агартуу. – 2011.
4. Коменский, Я.А. Материнская школа. Сочинения [Текст] / Я. А. Коменский. – М., 1982.
5. Мадаминов, Г. Ата-энелер сиздер үчүн [Текст] / Г. Мадаминов. – Бишкек, 2001.
6. Мамбетакунов, Э. Билим берүүнү өнүктүрүүгө комплекстүү мамиле керек / Кут билим. 2008.
7. Сергеева, В.П. Классный руководитель в современной школе. – М., 2003.
8. Сухомлинский, В.А. Избранные педагогические сочинения. – М.:Педагогика, 1979.